

Fiberschakt på Selaön

Ytterselö & Överselö socknar, Strängnäs kommun, Södermanlands län.
Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning.

Ingeborg Svensson

Fiberschakt på Selaön

Ytterselö & Överselö socknar, Strängnäs kommun, Södermanlands län.
Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning.

Ingeborg Svensson

Sammanfattning

Sörmlands Arkeologi AB har under hösten år 2018 och våren år 2019 utfört arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakningar i anslutning till ett antal fornlämningar på Selaön, Ytterselö & Överselö socknar, Strängnäs kommun i Södermanlands län. Fornlämningarna utgjordes till största delen av gravfält. Schaktningsövervakningarna genomfördes med anledning av nedläggning av ny fiberkabel. Schakten förlades till största delen längs med befintliga vägar. I det schakt som grävdes i anslutning till gravfältet Överselö 110:1 påträffades tre stolphål och tre härdanläggningar. Ett kolprov från en av härdarna ¹⁴C daterades till 80-250 e. Kr (kalibrerad ålder 2 sigma), det vill säga romersk järnålder. Samtliga påträffade anläggningar undersöktes och borttogs till sin helhet. I de övriga schakten framkom inga spår efter förhistoriska aktiviteter i form av anläggningar och/eller fynd.

Rapporten kan laddas ned via
www.sormlandsarkeologi.se

eller beställas från

Sörmlands Arkeologi AB
Tideliussgatan 37
118 69 Stockholm

mail@sormlandsarkeologi.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg
Kart- och ritmaterial: Ingeborg Svensson
Omslagsfoto: Runstenen U692 på Oknö i Mälaren.

© Sörmlands Arkeologi AB
Nyköping 2019

Innehåll

Sammanfattning 2

Utgångspunkt 5

Ändrade förutsättningar

Syfte & metod 5

Syfte

Metod

Topografi & kulturmiljö 6

Resultat 8

Överselö

Ytterselö

Referenser 12

Administrativa uppgifter 12

Bilagor 13

Bilaga 1. Kartor över schaktningsövervakade sträckor

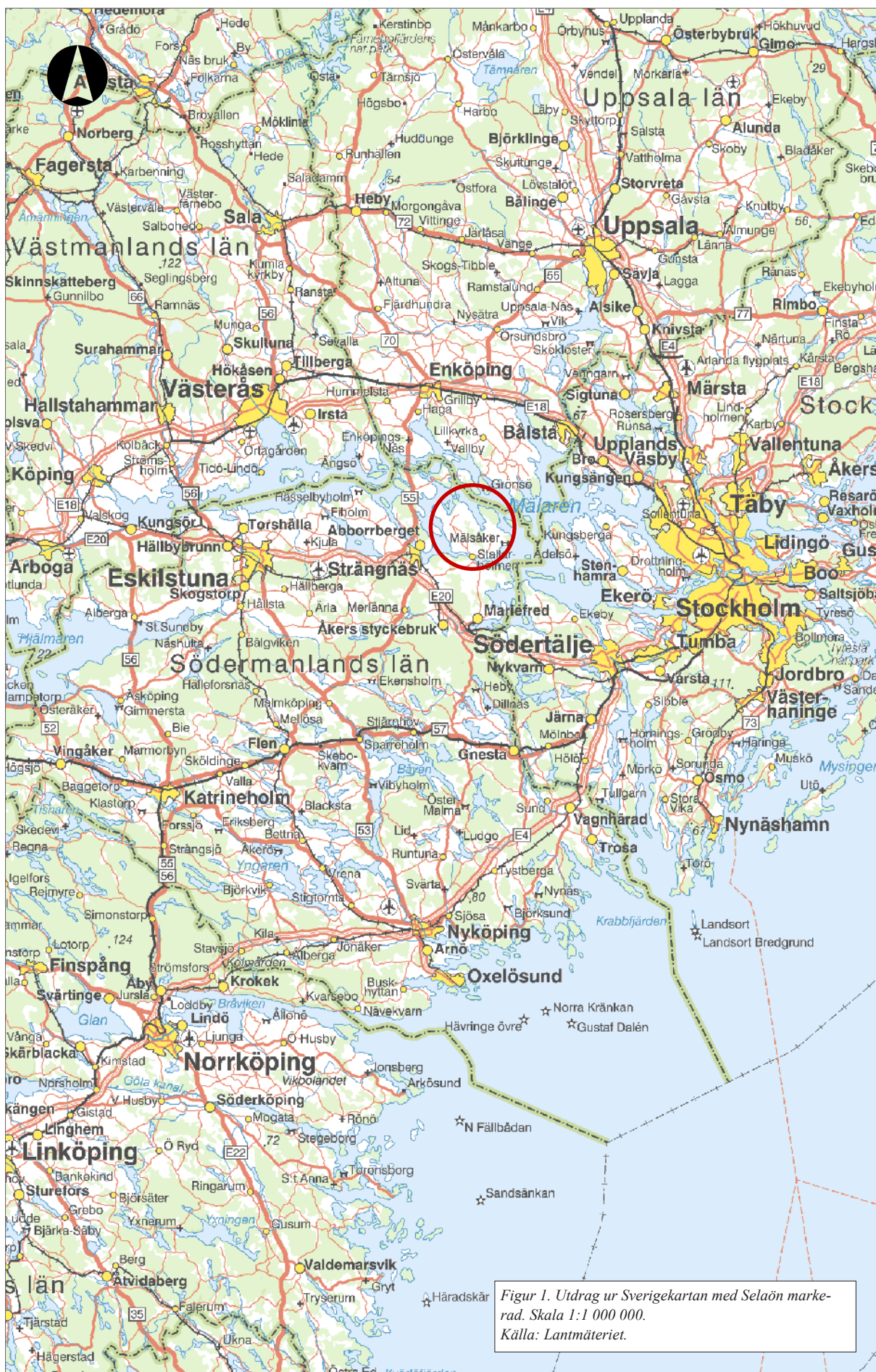
Bilaga 2. Schakttabell

Bilaga 3. Anläggningsbeskrivningar

Bilaga 4. Schaktplaner Överselö 110:1

Bilaga 5. Vedartsanalys

Bilaga 6. ¹⁴C-analys

Figur 1. Utdrag ur Sverigekartan med Selaön markerad. Skala 1:1 000 000.
Källa: Lantmäteriet.

Utgångspunkt

Sörmlands Arkeologi AB har under hösten 2018 och våren 2019 genomfört arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakningar i anslutning till ett flertal fornlämningar på Selaön, Ytterselö och Överselö socknar i Strängnäs kommun Södermanlands län (figur 1, 2, 4 & bilaga 1;1-1;6).

Schaktningsövervakningarna utfördes med anledning av att Netel AB genomförde schaktningsarbeten på Selaön för nedläggning av ny fiberkabel. Länsstyrelsen i Södermanlands län bedömde att arbetet kunde skada okända fornlämningar, såväl synliga som sådana som är dolda under mark. Då markingreppen var förhållandevis små, medgavs dock tillstånd med villkor om att arkeologiska undersökningar i form av en schaktningsövervakningar genomfördes i samband med arbetet.

Beslut fattades av länsstyrelsen i Södermanlands län med stöd av 2 kap. 12 § och 13 § i Kulturmiljölagen (1988:950). Ansvarig för kostnaden var Netel AB.

De sammanlagda antalet fornlämningar som kom att beröras av länsstyrelsens beslut uppgick till arton stycken, uppdelade på tio uppdrag (Lst dnr 431-5793-2018, 431-5797-2018, 431-5800-2018, 431-5801-2018, 431-5802-2018, 431-5803-2018, 431-5830-2018, 431-5833-2018, 431-5835-2018, 431-5838-2018).

Fornlämningarna utgjordes till största delen av gravfält (Ytterselö 32:1, 38:1, 123:1 & 202, Överselö 19:1, 21:1, 29:1, 61:1, 110:1, 111:1, 119:1, 162:1, 176:1, 183:1, 187:1), men också av en hägnad (Överselö 308), en by- och gårdstomt (Ytterselö 219) och en tegelindustri (Ytterselö 254).

Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Ingeborg Svensson. Fältarbetet genomfördes vid ett par tillfällen av Lars Norberg. Båda är verksamma som arkeologer vid Sörmlands Arkeologi AB.

Ändrade förutsättningar

Under arbetets gång ändrades förutsättningarna i några av uppdragen, vilket gjorde att det i slutänden inte genomfördes någon schaktningsövervakning. Orsakerna varierade något. I vissa fall var fiberkabeln helt eller delvis redan nedplöjd alternativt nedgrävd när arkeologen kom till platsen (lst dnr 431-5797-2018 (delvis), 431-5802-2018 (delvis) & 431-5838-2018).

I andra fall ändrades sträckningen för fiberkabeln under arbetets gång, varför någon schaktningsövervakning inte längre ansågs som nödvändig. Här handlade det ofta om att fiberkabeln istället plöjdes ned i befintliga vägar alternativt i uppbyggda och hårdgjorda gårdsplaner/tomter (lst dnr 431-5802-2018 (delvis), 431-5797-2018 (delvis), 431-5830-2018, 431-5833-2018).

Länsstyrelsen informerades underhand om de förändrade förutsättningarna och samtliga bedömningar som ledde till nya beslut skedde efter samråd med länsstyrelsen, via telefonsamtal och/eller mejl (2018-10-25, 2018-11-16, 2018-11-26, 2019-01-15, 2019-05-13 & 2019-05-16).

Tabellen nedan visar vilka fornlämningar som slutligen blev föremål för schaktningsövervakningar och vilka som utgick under arbetets gång.

Fornlnr	Genomförd	Utgick	Lst dn
Överselö 19:1	X		431-5797-2018
Överselö 21:1	X		431-5797-2018
Överselö 29:1	X		431-5797-2018
Överselö 61:1	X		431-5803-2018
Överselö 110:1	X		431-5800-2018
Överselö 111:1	X		431-5800-2018
Överselö 119:1	Delvis		431-5802-2018
Överselö 162:1		X	431-5797-2018
Överselö 176:1	X		431-5801-2018
Överselö 183:1	X		431-5801-2018
Överselö 187:1	X		431-5801-2018
Överselö 308	X		431-5801-2018
Ytterselö 32:1	X		431-5835-2018
Ytterselö 38:1		X	431-5830-2018
Ytterselö 123:1	X		431-5793-2018
Ytterselö 202		X	431-5838-2018
Ytterselö 219		X	431-5838-2018
Ytterselö 254		X	431-5833-2018
Summa	13	5	10

Ytterligare en förändrad förutsättning är att det sedan fältarbetet påbörjades har skett en övergång från FMIS och Fornsök till KMR och Fornreg. Det innebär att alla fornlämningsnummer som omnämndes i länsstyrelsens förfrågningsunderlag, kravspecifikationer och beslut idag har ersatts med nya så kallade lämningsnummer. För att ärendena ska gå att följa både bakåt och framåt i tid kommer de äldre fornlämningsnummer som ursprungligen angavs i länsstyrelsens beslutsunderlag att användas i följande rapport. Lämningar som påträffades under de genomförda schaktningsövervakningarna har däremot per automatik (genom registrering via Fornreg) fått nya lämningsnummer.

Syfte & metod

Syfte

Syftet med schaktningsövervakningarna var att löpande undersöka och dokumentera mindre komplicerade lämningar som berördes samt att tillvarata eventuellt påträffade fynd.

Påträffades mer komplicerade lämningar som tex. gravar, skulle dessa undvikas genom att en mer lämplig

placering av schaktet anvisades så att lämningarna inte skadades. Om komplexa lämningar av större omfattning framkom skulle undersökaren kontakta länsstyrelsen för samråd.

Metod

Schaktningsövervakningen genomfördes efter överenskommelse med Netel AB innan själva nedläggningen av fiberkabeln. Det innebar att schakten först grävdes ned till den nivå som var intressant ur ett arkeologiskt perspektiv, därefter till det djup som krävdes för fiberkabeln. Förfarandet innebar att det fanns tid och möjlighet att dokumentera, undersöka och ta bort eventuella anläggningar som framkom.

Längden på de schakt som övervakades varierade mellan cirka 12 och 170 meter och den sammanlagda sträckan uppgick till cirka 1765 meter. Bredden på schakten var mellan cirka 0,35 och 0,60 m och djupet varierade mellan 0,25 och 0,60 meter. För detaljerad information om schakten, se vidare bilaga 2.

Schakten rensades för hand, beskrevs i text och mättes in med RTK/GPS. Påträffade anläggningar beskrevs i text, dokumenterades genom inmätning i plan (RTK/GPS) och fotografering. Samtliga påträffade anläggningar undersöktes för hand och borttogs till sin helhet. Inga fynd framkom och tillvaratogs i samband med schaktningsövervakningarna. Provmaterial för ¹⁴C analys samlades in från de anläggningar som undersöktes. Fotodokumentation utfördes genomgående under fältarbetets gång.

En preliminär redovisning i form av ett PM mejlades till länsstyrelsen efter varje avslutat fältarbete (2018-10-29, 2018-11-05, 2018-11-26, 2018-11-27, 2018-12-10). Uppdragen redovisades efterhand som de utfördes även i KMR genom Fornreg.

Naturvetenskapliga metoder

De analyser som använts är vedartsanalys och ¹⁴C-analys. Vedartsanalysen har utförts av Erik Danielsson på Vedlab. Analysen syftade till att identifiera träslag samt att minimera risken att ¹⁴C-datera träkol med hög egenålder. ¹⁴C-analysen har genomförts av Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet. Syftet med analysen var att datera en av de påträffade anläggningarna (se bilaga 5 & 6).

Topografi & kulturmiljö

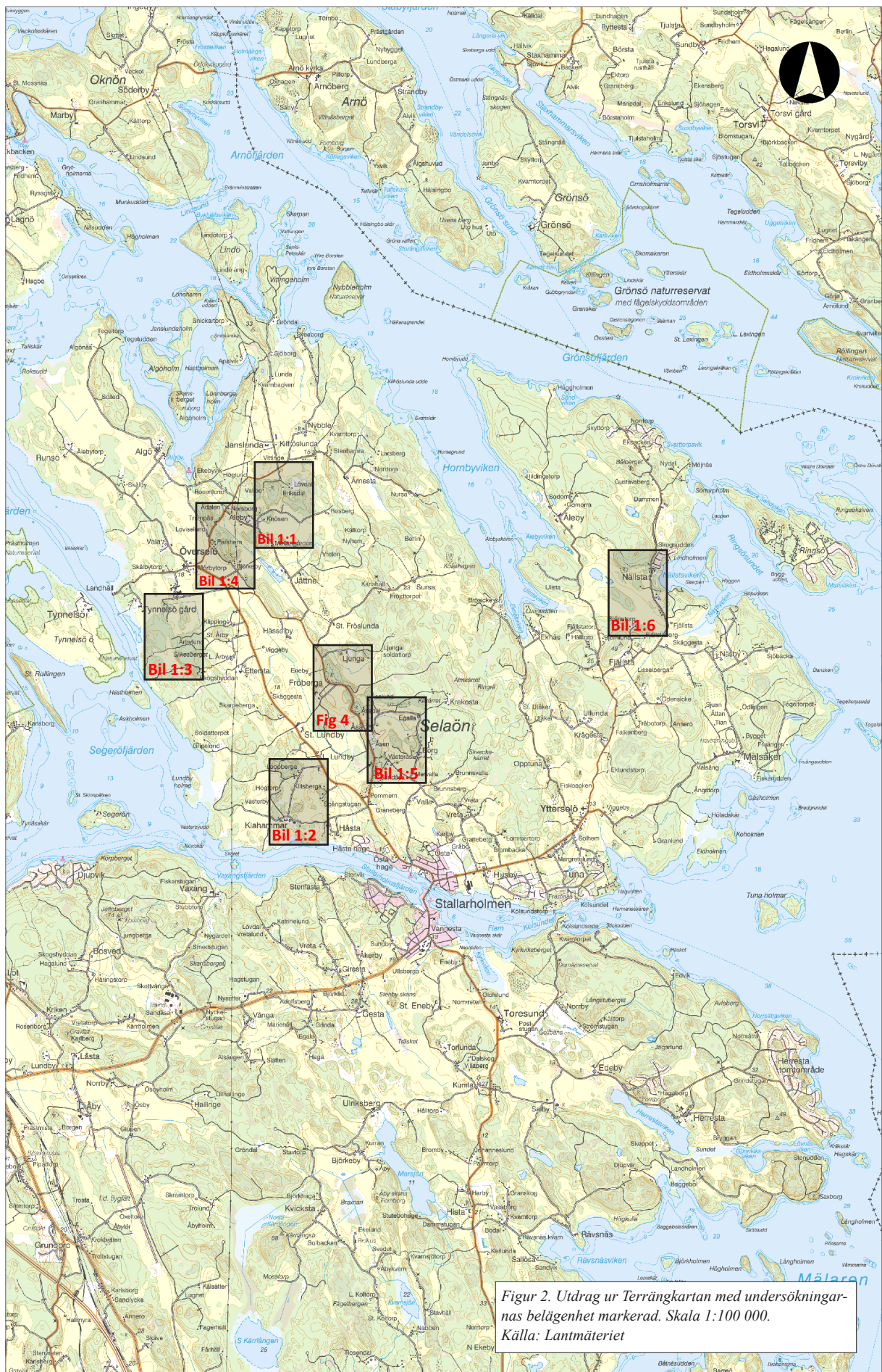
Selaön ligger i Mälaren nordöst om Strängnäs och förbinds med fastlandet genom bron vid Stallarholmen (se figur 2). Namnet Selaön kan härledas till det fornsvenska ordet *sili*, vilket betyder *den lugna*. Sannolikt avses här det skyddade vattnet mellan Selaön och fastlandet (Svenskt ortnamnslexikon 2003, sid. 270). Landskaps-

bilden präglas av ett öppet jordbrukslandskap i väster och en något mer kuperad småskalig åkerbruksmiljö i öster. De uppodlade dalgångarna omges av högre belägna skogsområden. Jordarten i dalgångarna utgörs av lera medan de högre liggande miljöerna består av berg och morän (Jordartskartan Ser Ae nr 68 10 H Strängnäs NO).

Över den västra delen av Selaön i nordväst-sydöstlig riktning sträcker sig Selaöåsen, som är en del av Köpingsåsen. Åsen löper från Stallarholmen i sydöst, förbi Överselö kyrka och följer sedan kusten vid Algö-viken upp mot udden vid Gröndalsviken och Lindö. I anslutning till åsen finns på sina ställen områden med sand. Några mindre isälvsavlagringar finns också på den östra delen av ön, vid och nordnordväst om Ytterselö kyrka. Spridda över den östra och södra delen av Selaön förekommer även mindre moränryggar, så kallade ändmoräner (Jordartskartan Ser Ae nr 68 10 H Strängnäs NO).

Fornlämningsskatten på Selaön domineras av lämningar från järnålder, framför allt från den yngre delen av tidperioden i fråga (vikingatid). Den stora mängden lämningar visar att Selaön, precis som andra öar i Mälaren (Björkö, Adelsö och Helgö), har haft en central betydelse under den här tiden. Här finns stora gravfält (ca 100-250 gravar) bestående av högar, stensättningar av varierad form, resta stenar och domarringar (se tex Överselö 110:1, Ytterselö 123:1, Överselö 134:1 & Överselö 183:1). Gravfälten ligger i anslutning till åsen eller invid dagens gårdar med namn som till exempel Hässelby, Håsta, Fröberga, Husby, Skäggesta och Ettersta, ortnamn som liksom gravfälten kan kopplas till järnålder (se tex Vikstrand 2013). Gårdarna är ur ett generellt perspektiv ofta belägna på mindre höjdparter i det öppna jordbrukslandskapet eller i områden på gränsen mellan uppodlad åkermark och högre liggande skogsbeväxt terräng. Till den yngre järnåldersmiljön hör även ett tjugotal runstenar, varav ett större antal finns i anslutning till Överselö kyrka (Överselö 148:2/Sö 206, Överselö 148:4/Sö 207, Överselö 148:5/Sö 377, Överselö 148:6/Sö 205, Överselö 148:3/Sö 204, Överselö 148:1/Sö 208). De övriga återfinns i anslutning till vägar, gårdar, gravfält och vattenleden mellan ön och fastlandet (se tex Överselö 104:1/Sö 212, Ytterselö 147:2, Ytterselö 168:1 & 169:1).

Kyrkorna på Selaön har båda sitt ursprung i 1100-talet och är belägna på den sydöstra (Ytterselö) respektive den nordvästra delen av ön (Överselö). De båda socknarna kan även stoltsera med varsitt slott. Tynnelsö slott i Överselö socken och Mälsåkers slott i Ytterselö socken, båda med medeltida ursprung. Det förra var biskopssäte på 1300-talet för att under 1500-talet bli kronogods och det senare var sätesgård under 1400-talet och fick sitt nuvarande utseende under slutet av 1600-talet (Sörmlandsbygden 1988:1 & Riksintressebeskrivningar för Södermanland D15 & D16).

Figur 2. Utdrag ur Terrängkartan med undersöknings-
nas belägenhet markerad. Skala 1:100 000.
Källa: Lantmäteriet

Resultat

Resultatet av det arkeologiska fältarbetet redovisas i följande text utifrån geografisk belägenhet och därefter i enlighet med länsstyrelsens beslutsordning.

I de uppdrag där det framkom lämningar, redovisas kartan med schakt och anläggningar i löptexten (se figur 4). För övriga uppdrag återfinns kartorna i bilaga 1 (1:1-1:6).

Överselö

Inledningsvis var avsikten att nio stycken fornlämningar och en möjlig fornlämning skulle bli föremål för schaktningsövervakningar (1st dnr 431-5800-2018, 431-5797-2018, 431-5801-2018, 431-5803-2018 & 431-5802-2018).

Överselö 110:1 & Överselö 111:1

Gravfälten var belägna intill varandra i anslutning till Selaöåsen, vid Eneby och Fröberga (se figur 2 & 4).

Schakten grävdes i åkermarken parallellt och väster/söder om vägen och uppgick till en sammanlagd sträcka om cirka 680 meter. Den opåverkade marknivån (undergrunden) utgjordes av brungul/grågul sand i olika fraktioner (åsmaterial). Inom sträckan framkom sammanlagt sex anläggningar i form av **stolphål** (L2018:1210 & del av L2018:1398), rester av **härddar**

(L2018:1403 & del av L2018:1398) och en **härddgrop** (L2018:1406). I de fall där anläggningarna låg mindre än tjugo meter från varandra, registrerades de enligt önskemål från länsstyrelsen som en lämning.

Stolphålen var stenskodda och syntes som tydliga väl avgränsade runda brungrå mörkfärgningar i plan. Storleken varierade mellan cirka 0,10 och 0,45 meter. Härddanläggningarna var mellan cirka 0,5 och 1 meter stora i plan och syntes som välavgränsade, rundade svarta mörkfärgningar. Samtliga hade skärvig och skörbränd sten i ytan och inslag av kol. Djupet varierade mellan cirka 0,05 och 0,40 meter. Samtliga härddar var mer eller mindre skadade av plöjning, i vissa fall med tydliga plogspår i ytan.

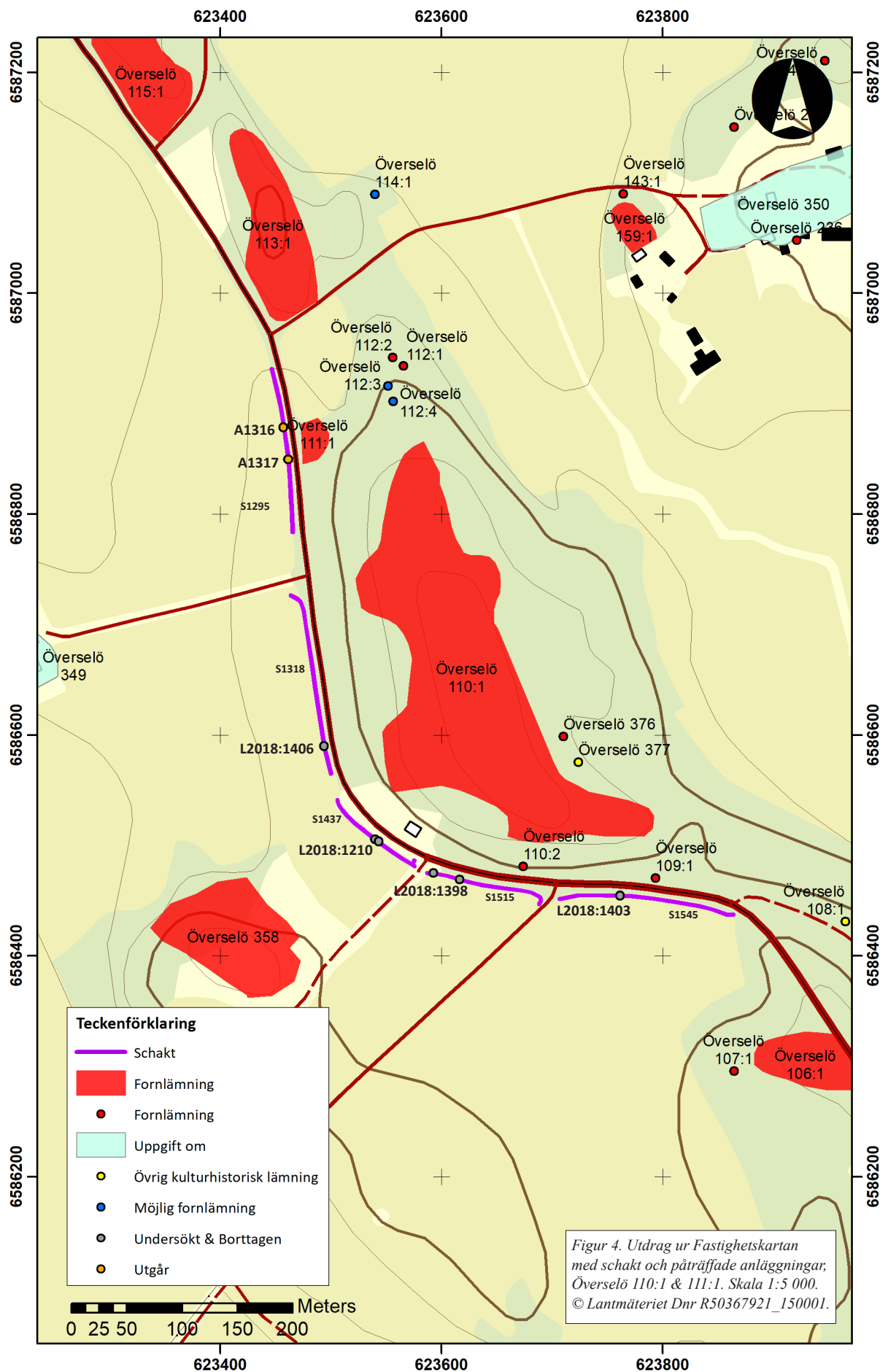
En av härddarna (L2018:1403) har genom ^{14}C analys daterats till 80-250 e. Kr (kalibrerad ålder 2 sigma), det vill säga romersk järnålder. Dateringen pekar mot att lämningarna i åkermarken är samtida med de äldre gravarna på de omgivande gravfälten.

Inom den norra delen av sträckan iakttogets två mörkfärgningar (A1316 & A1317), vilka utgick efter undersökning.

Samtliga påträffade anläggningar i schakten dokumenterades, undersöktes och borttogs till sin helhet. För mer detaljerad information, se anläggningsbeskrivningar, bilaga 3.

Figur 3. En del av schaktsträckan (S1545) söder om vägen och gravfältet Överselö 110:1. Bilden är tagen från Ö. Foto: Ingeborg Svensson 2019, Sörmlands Arkeologi AB.

Överselö 19:1, 21:1, 29:1 & 162:1

Vid ett möte med Netel AB den 23 oktober framkom att schaktningsarbetet i anslutning till fornlämning *Överselö 162: 1* redan hade genomförts, varför ingen schaktningsövervakning utfördes i anslutning till den fornlämningen.

De övriga gravfälten var belägna på ett mindre höjdparti i en hagmark öster om Selaöåsen, vid gården Åleby (se figur 2 & bilaga 1:1).

Schakten grävdes dels i åkermarken parallellt och norr om vägen, dels i hagmarken väster om Överselö 19:1. Den sammanlagda sträckan uppgick till cirka 220 meter. Den opåverkade marknivån (undergrunden) utgjordes av brungul/grågul lerig silt och grågul stenig/grusig morän. I de delar som gick på ömse sidor om infartsvägen till huset framkom utfyllnadsmaterial i form av grus och skarpkantade större stenar.

I ett av schakten (S1636) framkom en nedgrävning fylld med sprängstensmaterial (A1697). I fyllningen påträffades även fragment av tegel och porslin samt riktigt med kol. Anläggningens funktion är oklar. Det kan dock med säkerhet sägas att det inte rör sig om någon förhistorisk anläggning, varför den inte har registrerats i Kulturmiljöregistret genom Fornreg. Nedgrävningen dokumenterades, undersöktes och borttogs till sin helhet.

I övrigt framkom inga arkeologiskt intressanta fynd och/eller anläggningar i något av schakten.

Överselö 176:1, 183:1, 187:1 & 308

Gravfälten och hägnaden (Överselö 308) var dels belägna vid gården Klahammar, dels vid Loppberga (Överselö 176:1). Båda gårdarna ligger på den sydvästra delen av Selaön (se figur 2 & bilaga 1:2).

Schakten grävdes dels i åkermarken öster om Loppberga och Klahammar, dels över en gårdsplan/tomtmark och i hagmark vid Klahammar. Den sammanlagda sträckan uppgick till cirka 470 meter. Den opåverkade marknivån (undergrunden) utgjordes av gulgrå lera och silt. Enstaka fynd av tegel, porslin, glas och kalkbruk framkom i stort sett i alla schakt. I övrigt framkom inga arkeologiskt intressanta fynd och/eller anläggningar i något av schakten.

Som ett resultat av schaktningsövervakningen ändrades beskrivning och lämningstyp för Överselö 308 i Kulturmiljöregistret (KMR). Den antikvariska bedömningen av lämningen förändrades också, från möjlig fornlämning till övrig kulturhistorisk lämning. Åtgärderna genomfördes i enlighet med länsstyrelsens önskemål.

Överselö 61:1

Gravfältet var beläget på tomtmarken och i skogsmarken vid gården/torpet Mörbylund, sydöst om Tynnelsö

gård som ligger på den nordvästra delen av Selaön (se figur 2 & bilaga 1:3).

Schaktet grävdes i tomtmarken och åkermarken öster om bostadshuset, upp mot vägen i norr. Den sammanlagda sträckan uppgick till cirka 40 meter. Den opåverkade marknivån (undergrunden) utgjordes av gulgrå lerig silt.

I den del av schaktet som grävdes närmast huset framkom tegel, glas och porslin i matjorden. I övrigt framkom inga arkeologiskt intressanta fynd och/eller anläggningar i samband med schaktningsövervakningen.

Överselö 119:1

Gravfältet är beläget på Selaöåsen, öster om Överselö kyrka vid Vänhem och Björkeby (se figur 2 & bilaga 1:4).

Vid ankomsten till platsen noterades att stora delar av den sträckning som ingick i schaktningsövervakningen redan hade plöjts ner i marken. Dels i åkermarken väster om infartsvägen till Vänhem, dels längs med traktornvägen öster om infartsvägen.

Därutöver gjordes bedömningen att den del av sträckningen som gick från tomtens sydöstra hörn, över gårdsplanen mot bostadshuset, inte behövde ingå i schaktningsövervakningen. Tomtmarken var uppbyggd av påförda massor i form av stenblock, stenkross, jordmassor och grus. Möjligheten att påträffa några spår efter förhistoriska och/eller äldre historiska aktiviteter i form av anläggningar, konstruktioner eller fynd ansågs därför som obefintlig.

Det schakt som slutligen övervakades grävdes i åkermarken öst och sydöst om bostadshuset och uppgick till en sammanlagd sträcka av cirka 50 meter. Den opåverkade marknivån (undergrunden) utgjordes av brungrå lerig silt och lera.

Inga arkeologiskt intressanta fynd och/eller anläggningar framkom i schaktet.

Ytterselö

Inledningsvis var avsikten att fem fornlämningar och en möjlig fornlämning skulle bli föremål för schaktningsövervakningar (1st dnr 431-5793-2018, 431-5830-2018, 431-5833-2018, 431-5835-2018 & 431-5838-2018). Under arbetets gång ändrades förutsättningarna (se under Utgångspunkt), varför det slutligen endast genomfördes två schaktningsövervakningar på Ytterselö.

Ytterselö 123:1

Gravfältet är beläget på Selaöåsen, strax intill bebyggelsen Åsen (se figur 2 & bilaga 1:5).

Figur 5. Schakt 1636, Överselö 19:1 & 29:1. Bilden är tagen från sydväst. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 6. Schakt 229, Överselö 19:1. Bilden är tagen från nordnord-öst. Foto: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 7. Schakt 1762, Överselö 187:1. Bilden är tagen från väst. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 8. Schakt 1911, Överselö 183:1. Bilden är tagen från norr. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 9. Schakt 2357, Överselö 61:1. Bilden är tagen från sydöst. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 10. Schakt 2392, Överselö 119:1. Bilden är tagen från sydöst. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 11. Schakt 1279, Ytterselö 123:1. Bilden är tagen från öst. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 12. Schakt 19, Ytterselö 32:1. Bilden är tagen från söder. Foto: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Schaktet grävdes genom tomtmarken öster om bostads-
huset, vidare över en hagmark och därefter genom ett
parti med gles tallskog. Den sammanlagda sträckan
uppgick till cirka 145 meter. Den opåverkade markni-
vån (undergrunden) utgjordes av brungul sand i olika
fraktioner (åsmaterial).

I den del av sträckningen som grävdes närmast huset
framkom enstaka fragment av tegel, kakel och porslin
i matjorden. I övrigt framkom inga arkeologiskt intres-
santa fynd och/eller anläggningar i schaktet.

Ytterselö 32:1

Gravfältet var beläget vid gården Nällsta som ligger på
den nordöstra delen av Selaön (se figur 2 & bilaga 1:6).

Schaktet grävdes i kanten längs med den västra sidan
av vägen och uppgick till en sammanlagd sträcka av
cirka 160 meter. Den opåverkade marknivån (under-
grunden) utgjordes av gulgrå morän.

Inga arkeologiskt intressanta fynd och/eller anlägg-
ningar framkom i schaktet.

Referenser

FMIS. Informationssystemet om fornminnen, Strängnäs
kommun. Riksantikvarieämbetet. Datauttag 2018-10-18.
<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

*Jordartsskartan. Ser Ae. nr 68. Geologiska kartbladet
10 H Strängnäs NO*. Sveriges Geologiska Undersök-
ningar, SGU. Stockholm 1980. (www.sgu.geolagret.se/GeoLagret/)

*Riksintressebeskrivningar för Södermanland, Sträng-
näs kommun. Kunskapsunderlag Mälsåkers slottsmiljö
D16 & Överselö-Tynnelsö D15*. ([www.lansstyrelsen.
se/sodermanland/stat-och-kommun/samhallsbyggnad/
plan--och-bygglagen-pbl/planeringsunderlag/](http://www.lansstyrelsen.se/sodermanland/stat-och-kommun/samhallsbyggnad/plan--och-bygglagen-pbl/planeringsunderlag/))

Svenskt Ortnamnslexikon. 2003. Red. Mats Wahlberg.
Språk- och folkminnesinstitutet. Uppsala.

Sörmlandsbygden 1988:1. Red. Rolf Ryberg. Söder-
manlands hembygdsförbunds årsbok. Femtiosjätte
årgången. Nyköping.

Vikstrand, Per. 2013. *Järnålderns bebyggelsenamn.
Om bebyggelsenamnens uppkomst och ålder i Mälar-
dalen*. Institutet för Språk och folkminnen. Uppsala.

Administrativa uppgifter

Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 1825, 1827,
1828, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835 & 1836

Länsstyrelsens dnr: 431-5793-2018, 431-5800-2018,
431-5797-2018, 431-5801-2018, 431-5803-2018,
431-5802-2018, 431-5830-2018, 431-5833-2018, 431-
5835-2018 & 431-5838-2018

Tid för undersökningen: 2018-10-18, 2018-10-19,
2018-10-23, 2018-10-25, 2018-10-30, 2018-10-31,
2018-11-16, 2018-11-21, 2018-12-05, 2019-01-15 &
2019-05-16.

Personal: Lars Norberg & Ingeborg Svensson

Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige 10H6f,
10H7e, 10H7f, 10H7g, 10H8f. Skala 1: 10 000.

Koordinater: N (x) 6585402 E (y) 624431, N (x)
6586685 E (y) 623544, N (x) 6589566 E (y) 622370,
N (x) 6588706 E (y) 621905, N (x) 6587654 E (y)
620622, N (x) 6584091 E (y) 622820, N (x) 6584924 E
(y) 623093 & N (x) 6588296 E (y) 629428

Koordinatsystem: SWEREF99 TM

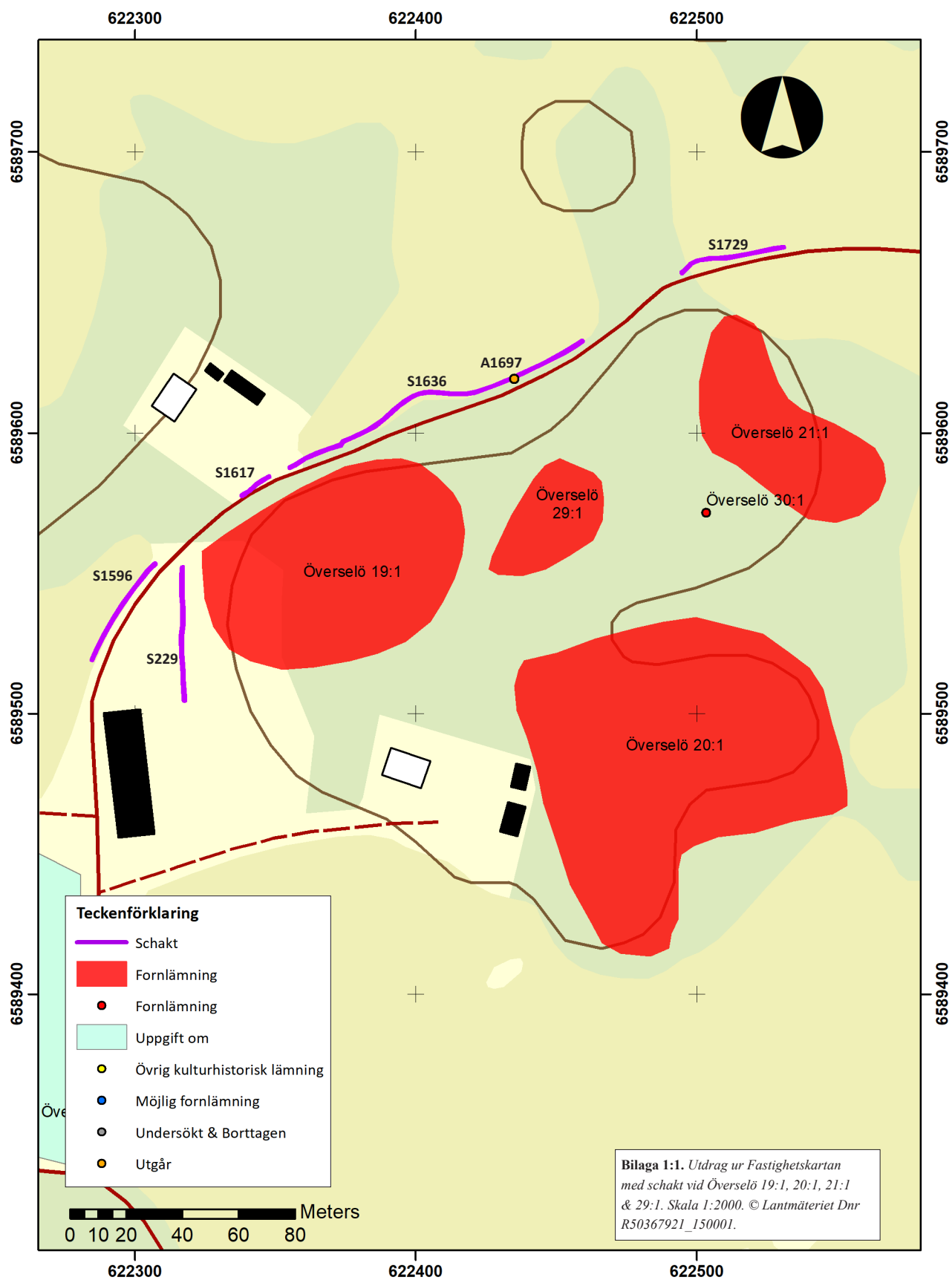
Höjdsystem: RH 2000

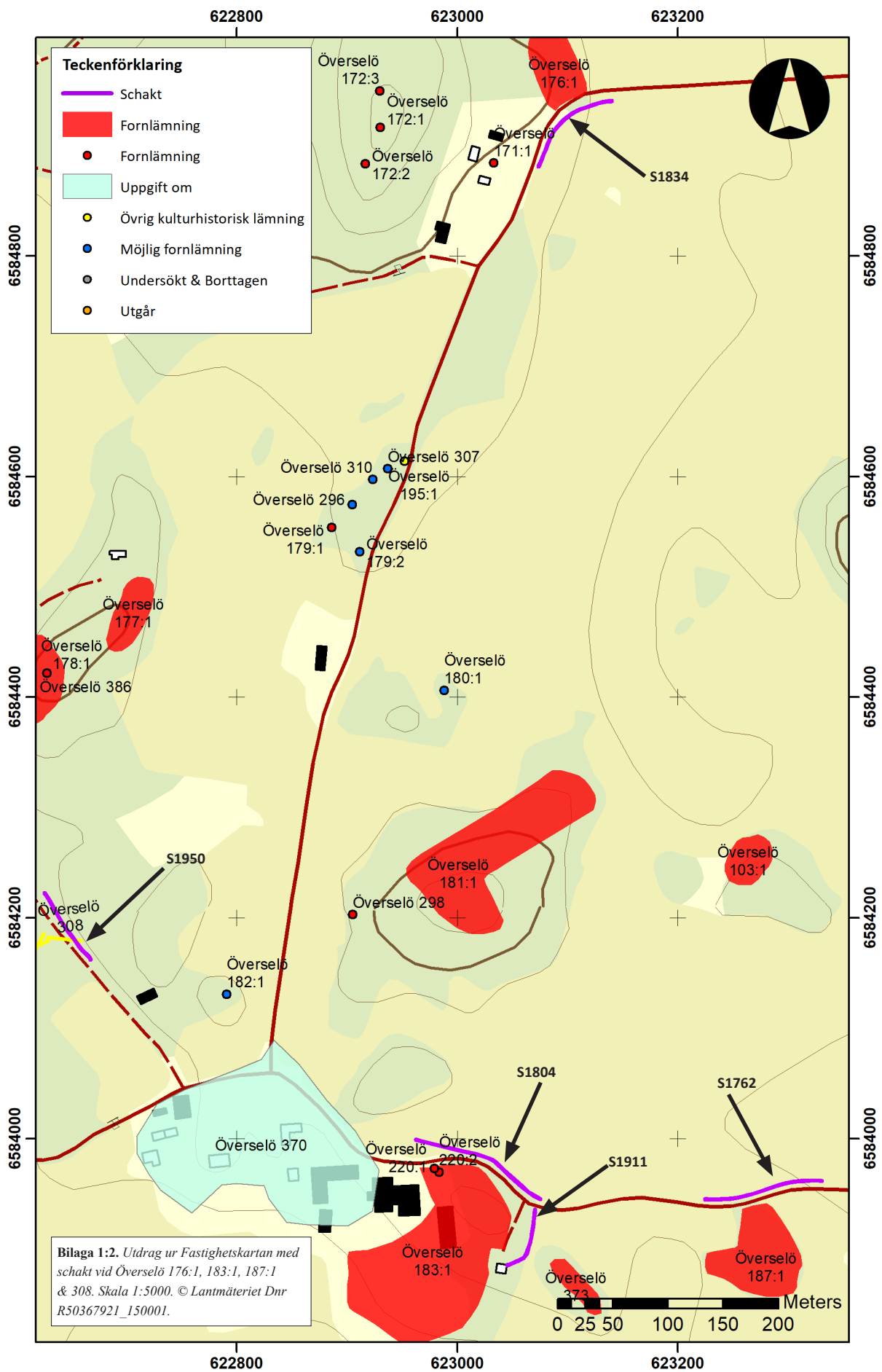
Undersökt sträcka: 1765 meter

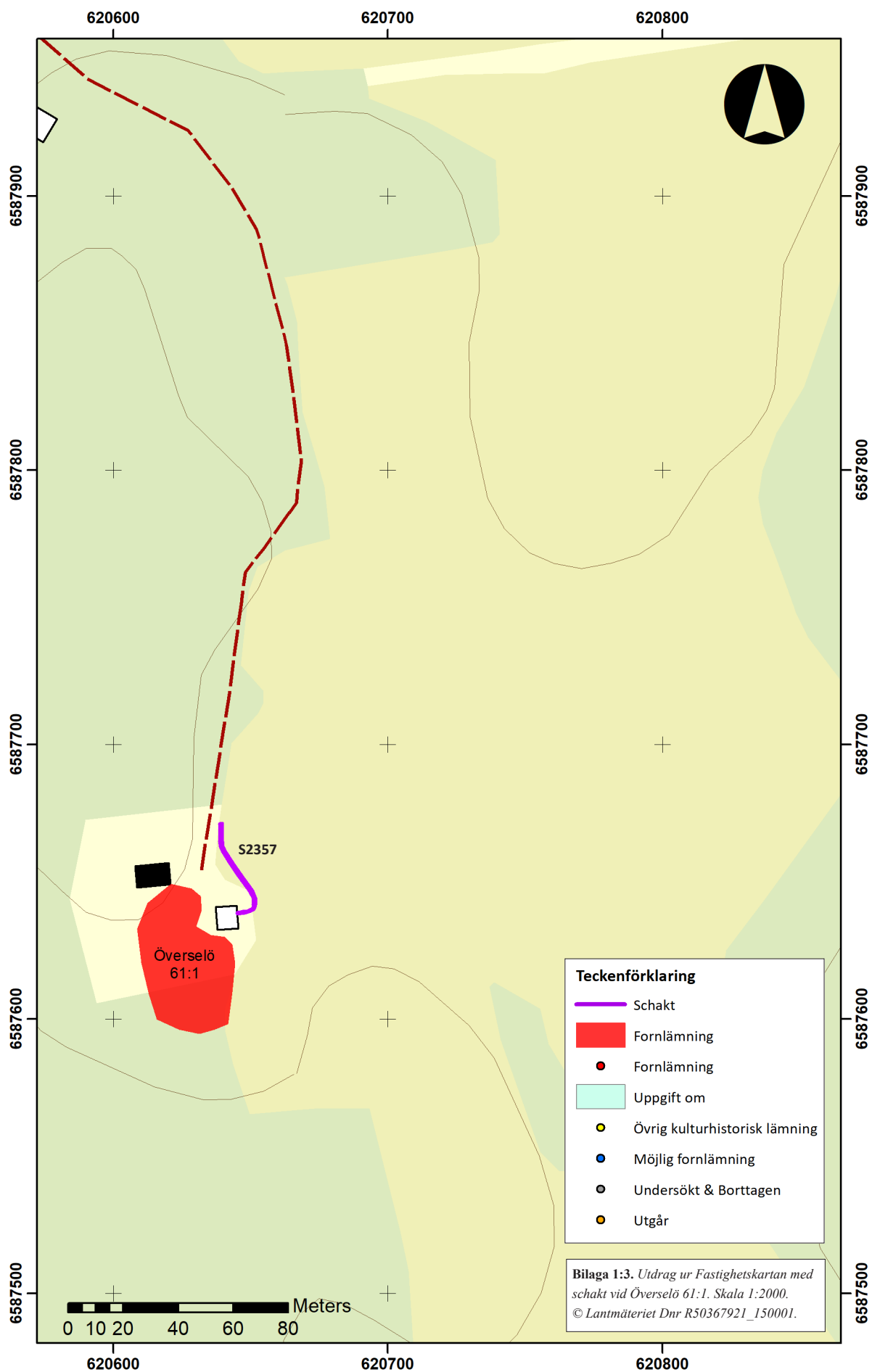
Inget analogt dokumentationsmaterial utöver rapporten
föreligger. Digital dokumentation förvaras hos Sörm-
lands Arkeologi AB i väntan på meddelande från ATA
angående rutiner för leverans av digitalt material. Inga
fynd tillvaratogs i samband med schaktningsövervak-
ningen.

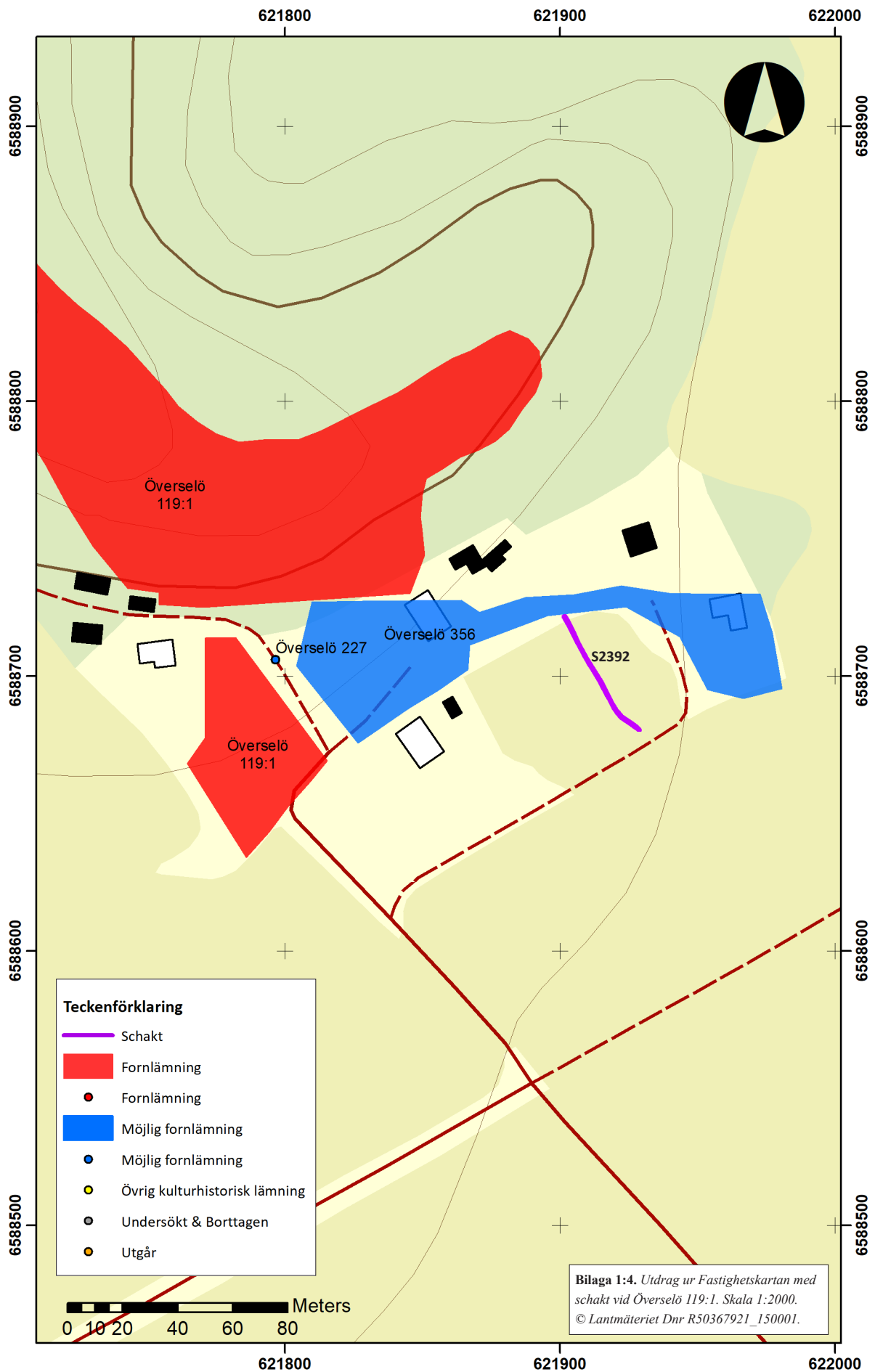
Bilagor

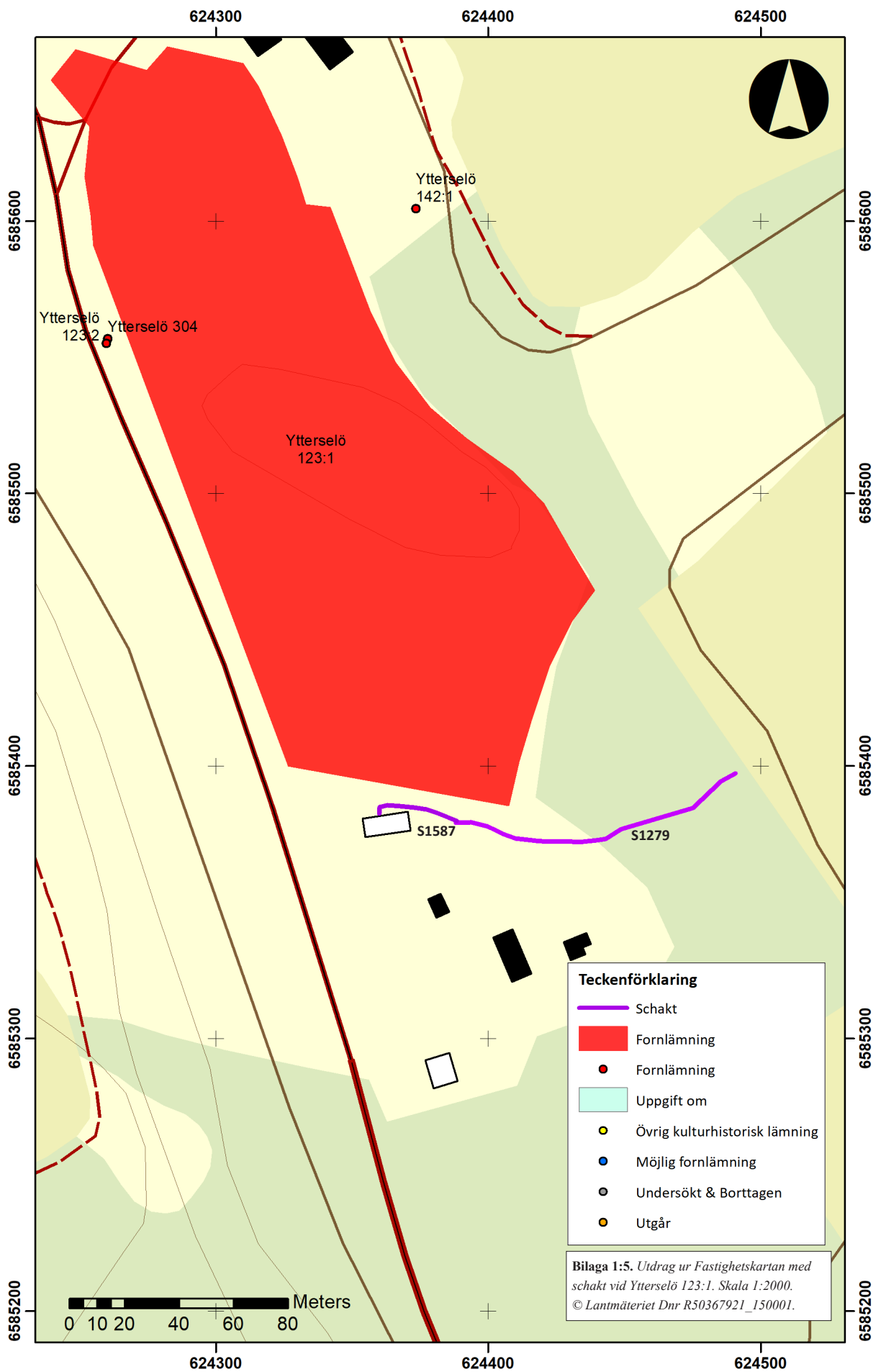
Bilaga 1. Schaktningsövervakade sträckor

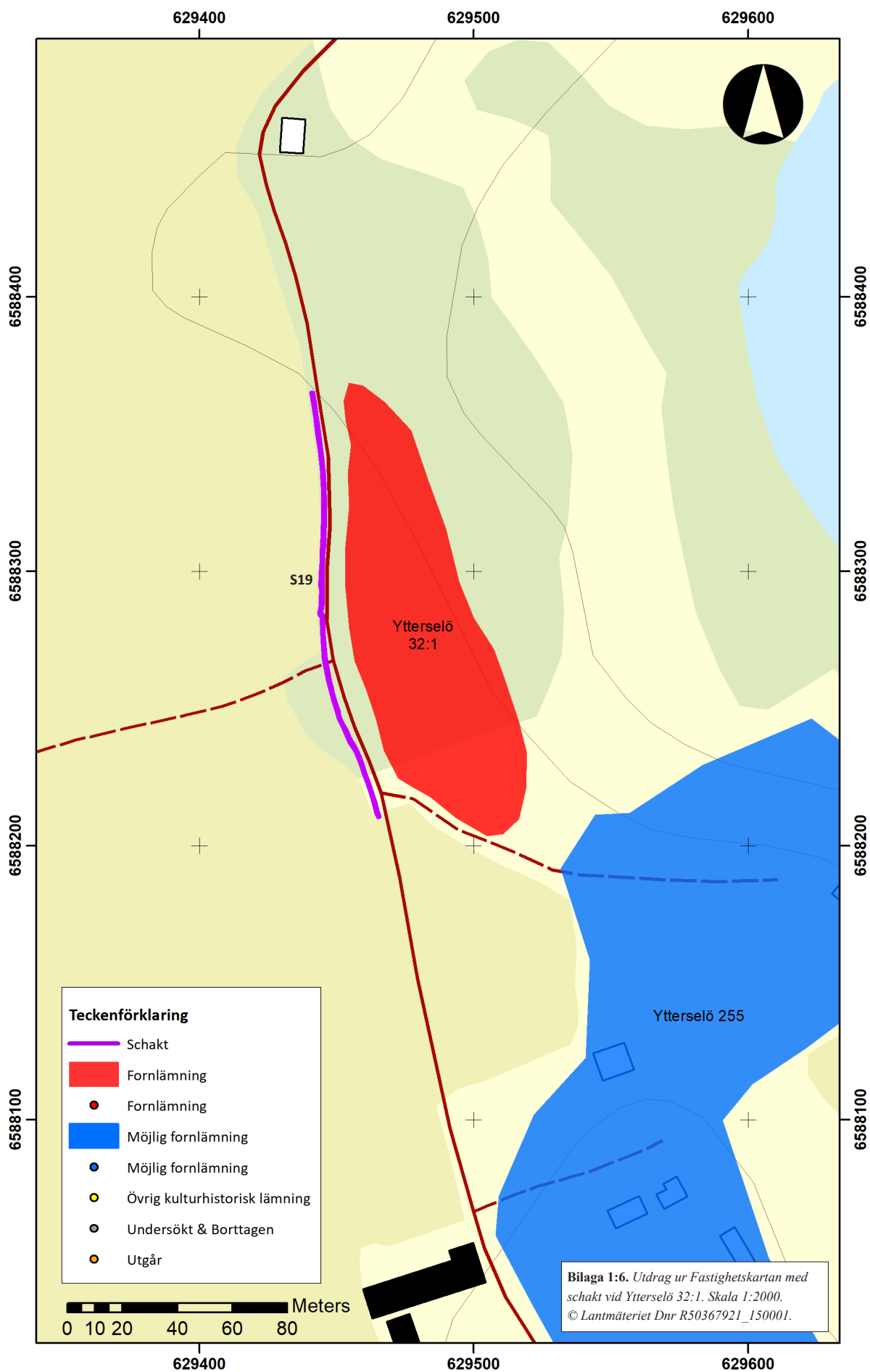

Bilaga 2. Schakttabell

Fornlnr	Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Anl	Terräng/Lagerföljd
Överselö 19:1	S1636	117 x 0,50	0,40-0,45	A1697 (recent)	Åkermark; 0,30-0,35 m vegetationsskikt, därefter grågul något lerig silt och partier med grusig stenig morän. I VSV vid infartsvägen till bostadshuset, sten och väggrus.
	S1617	12 x 0,50	0,45-0,50	-	Väg/Tomtmark; 0,15 m vegetationsskikt, därefter påfört väggrus och stenmaterial, rundade & skarpkantade stenar (del av väggkropp). Under stenmaterialet gulgrå silt.
	S1596	41 x 0,50	0,40	-	Åkermark; 0,35 m vegetationsskikt, därefter gulgrå lerig silt. Enstaka fynd av tegelbitar och porslin.
	S229	50 x 0,50	0,35-0,45	-	Hagmark; 0,30-0,40 m vegetationsskikt, därefter grå lerig silt. Enstaka kantiga & rundade stenar, ca 0,10-0,20 m stora. Enstaka fynd av tegelbitar.
Överselö 21:1	S1729	40 x 0,50	0,40	-	Åkermark; 0,35 m vegetationsskikt, därefter gulgrå lerig silt.
Överselö 29:1	S1636				Se Överselö 19:1
Överselö 61:1	S2357	42 x 0,35-0,80	0,40	-	Tomtmark/Åkermark; 0,35 m vegetationsskikt, därefter gulgrå lerig silt. I S vid huset, enstaka fynd av tegel, porslin, glas & spik.
Överselö 110:1	S1318	170 x 0,50	0,35	L2018:1406	Åkermark; 0,30 m vegetationsskikt, därefter brungul sand (åsmaterial).
	S1437	94 x 0,50	0,40-0,45	L2018:1210	Åkermark; 0,35-0,40 m vegetationsskikt, därefter brungul sand, vissa partier mer grusig sand (åsmaterial). Enstaka fynd av tegelflisor, porslin och yngre rödgods.
	S1515	112 x 0,50	0,40	L2018:1398	Åkermark; 0,35 m vegetationsskikt, därefter gul till brungul fin sand (åsmaterial).
	S1545	160 x 0,50	0,40-0,45	L2018:1403	Åkermark; 0,30-0,35 m vegetationsskikt, därefter i V delen gråbrun/gulgrå silt och i Ö delen brungul sand (åsmaterial).
Överselö 111:1	S1295	150 x 0,50	0,35	A1316 & 1317 (utgick)	Åkermark; 0,30 m vegetationsskikt, därefter brungul sand (åsmaterial).
Överselö 119:1	S2392	50 x 0,50	0,40	-	Åkermark; 0,35 m vegetationsskikt, därefter brungrå lerig silt och lera.
Överselö 176:1	S1834	97 x 0,50	0,40	-	Åkermark; 0,35 m vegetationsskikt, därefter flammig gulgrå lera. Enstaka fynd av tegelbitar, porslin & glas.
Överselö 183:1	S1911	63 x 0,50	0,25		Åkermark/Tomtmark; 0,20 m vegetationsskikt, därefter grågul silt. I S delen av schaktet (tomtmarken) var det sprängsten under gräsmattan, ca 0,10-0,25 m stora, därunder grågul silt. I N delen av schaktet (vid vägen) gulgrå morän. Enstaka fynd av tegel, glas, porslin & kalkbruk.
	S1804	128 x 0,50	0,40		Åkermark/Gårdsplan; 0,35 m vegetationsskikt, därefter flammig gulgrå lera. Enstaka fynd av tegelbitar, porslin & glas.

Fornlnr	Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Anl	Terräng/Lagerföljd
Överselö 187:1	S1762	108 x 0,50	0,40	-	Åkermark; 0,35 m vegetationsskikt, därefter flammig gulgrå lera. Fynd av enstaka tegelbitar & porslin.
Överselö 308	S1950	74 x 0,50	0,25	-	Hagmark; 0,20 m vegetationsskikt, därefter gråbrun lera.
Ytterselö 32:1	S19	160 x 0,50	0,4-0,6	-	Dikeskant; 0,35-0,55 m vegetationsskikt och påförda massor, därefter grågul morän.
Ytterselö 123:1	S1587	32 x 0,35	0,35	-	Tomtmark; 0,30 m vegetationsskikt, därefter brungul grusig, stenig sand och fin sand (åsmaterial). Fynd av tegel, kakel & porslin.
	S1279	110 x 0,35	0,25-0,45	-	Tomtmark/Skogsmark; 0,20-0,40 m vegetationsskikt, därefter brungul grusig, stenig sand och fin sand(åsmaterial).

Bilaga 3. Anläggningsbeskrivningar

Registrerade genom Fornreg i Kulturmiljöregistret (KMR)

L2018:1210, Boplatslämning övrig, bestående av 2 stolphål 1) Stolphål, runt, ca 0,45 m diam och 0,21 m dj. Stenskonering av 0,15 m st stenar och 2) Stolphål, ovalt, 0,13 x 0,20 m st och ca 0,10 m dj. Stenskonering av ca 0,15 m st stenar. **Dokumenterade, undersökta och borttagna till sin helhet.**

L2018:1210, Stolphål nr 1 i plan, från SÖ. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

L2018:1210, Stolphål nr 2 i plan, från NÖ. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

L2018:1210, Stolphål nr 1 i profil, från NV. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

L2018:1398, Hård, oval 0,95 x 0,65 m (N-S) och 0,10 m dj. I ytan skörbränd/skärvig sten, 0,10 – 0,20 m st. Fyllning av svart sotig sand och skärvig/skörbränd sten. I samma schakt, drygt 20 m ÖSÖ om hård framkom ett stolphål, runt, ca 0,25 x 0,21 m st och 0,10 m dj. **Dokumenterade, undersökta och borttagna till sin helhet.**

L2018:1398, Hården i profil, från Ö. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

L2018:1398, Stolphålet i plan, från ÖSÖ. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

L2018:1398, Stolphålet i profil, från ÖSÖ. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

L2018:1403, Hård (rest av), rundad, 0,74 x 0,60 m (N-S) och 0,05 m dj. I ytan skörbränd/skärvig sten, 0,10 – 0,20 m st. Fyllning av flammig svart sotig sand med inslag av kol samt skörbränd/skärvig sten. Ett kolprov samlades in för ^{14}C analys. *Resultat av ^{14}C datering (al)*: Labnummer Ua-63161, 80-250 AD (kalibrerad ålder 2 sigma, 95,4 %). **Dokumenterad, undersökt och borttagen till sin helhet.**

L2018:1406, Hårdgrop, rundad, 0,50 x 0,40 m (N-S) och 0,36 m dj. I ytan skörbränd/skärvig sten, 0,05 – 0,20 m st. Fyllning av svart sotig sand med inslag av kol samt skörbränd/skärvig sten. **Dokumenterad, undersökt och borttagen till sin helhet.**

L2018:1403 i plan, från V. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

L2018:1406 i plan, från SSÖ. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

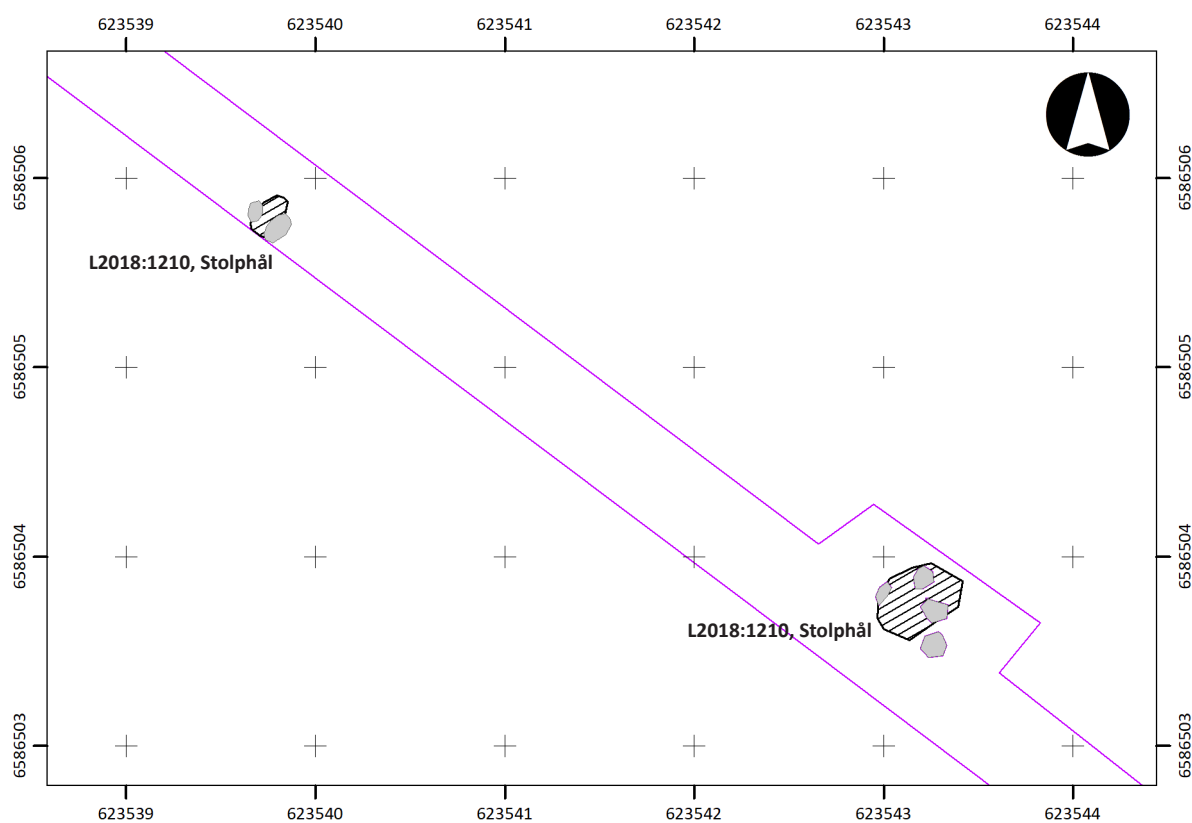
Undersökta och borttagna möjliga anläggningar

A1316, Nedgrävning. Syntes i plan som en rund väl avgränsad brunsvart mörkfärgning, cirka 0,40 x 0,40 m st. Gick in i schaktväggen. En synlig sten i ytan. I profil: Endast 0,05 m djup, skålformad i profil, nästan flack. Fyllning av något humös svartbrun sand. Bedömdes som ett stenlyft. Utgick.

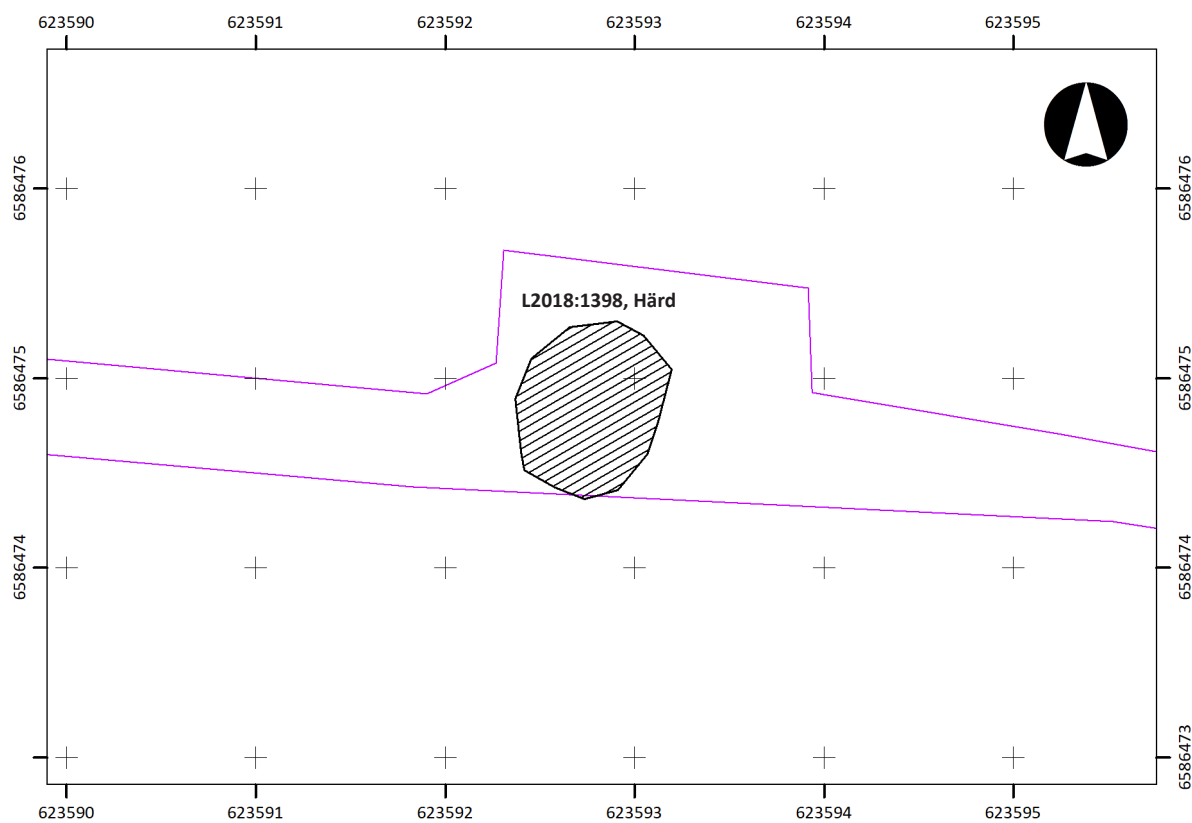
A1317, Mörkfärgning. Syntes i plan som en oregelbunden brunsvart mörkfärgning som gick in i schaktväggen, ca 1,15 x 0,70 m st. Vid undersökning framkom inget i fyllningen som kunde ge någon vägledning om datering. Fyllningen utgjordes av något humös brunsvart sandig silt. Djupet uppgick till mellan 0,05 och 0,10 m. Bedömdes som en naturlig mörkfärgning. Utgick.

A1697, Grop med sprängsten. Syntes i plan som en koncentration av stora skärviga/skarpkantade stenar, 0,20-0,40 m st. Stensamlingen omgavs av bränd lera och fläckar av kol (i kanterna). Tydligt avgränsad mot N och V, mer diffus mot Ö & S. Omgiven av grågul lerig silt. Vid rensning framkom enstaka tegelbitar & porslin. Vid undersökning: 1) Gråbrun humös silt täckte sprängstenarna som låg ostrukturerat 2) under sprängstenen framkom kol, delvis inte helt förkolnat trä 3) den lerig silten i botten av nedgrävningen var delvis bränd upp mot kanterna. Djup 0,10-0,20 m. Nedgrävd i vitgrå lerig silt. Bedömdes som recent. Undersökt, dokumenterad och borttagen.

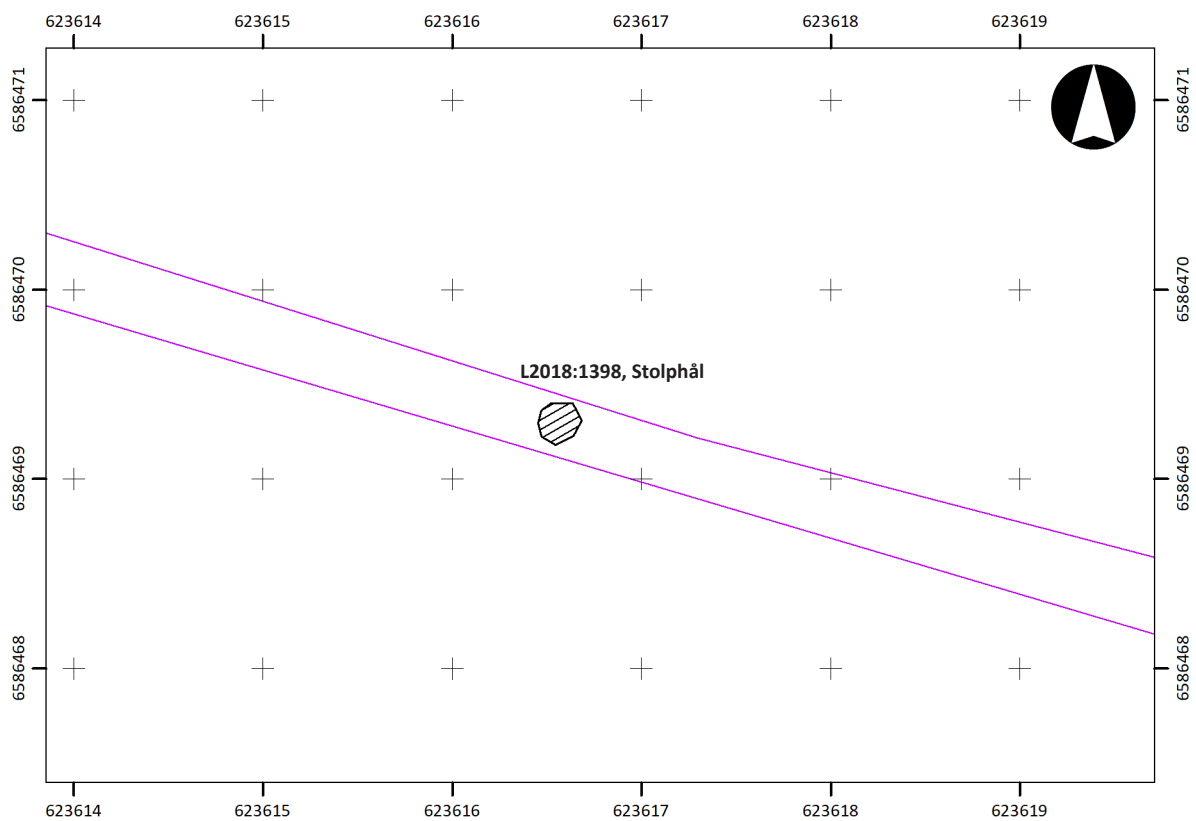
Bilaga 4. Schaktplaner Överselö 110:1

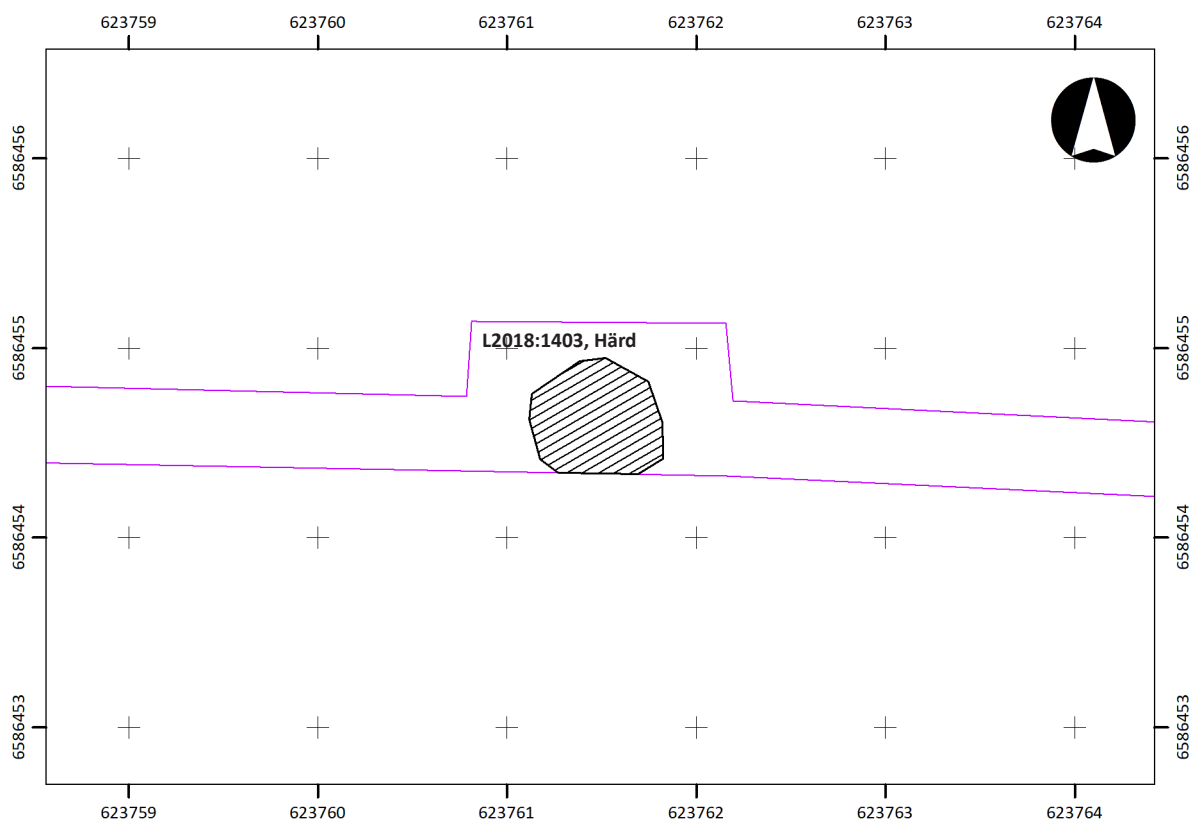
Undersökta och borttagna anläggningar (L2018:1210) i schakt 1437 som grävdes i anslutning till fornlämning Överselö 110:1. Skala 1:40.

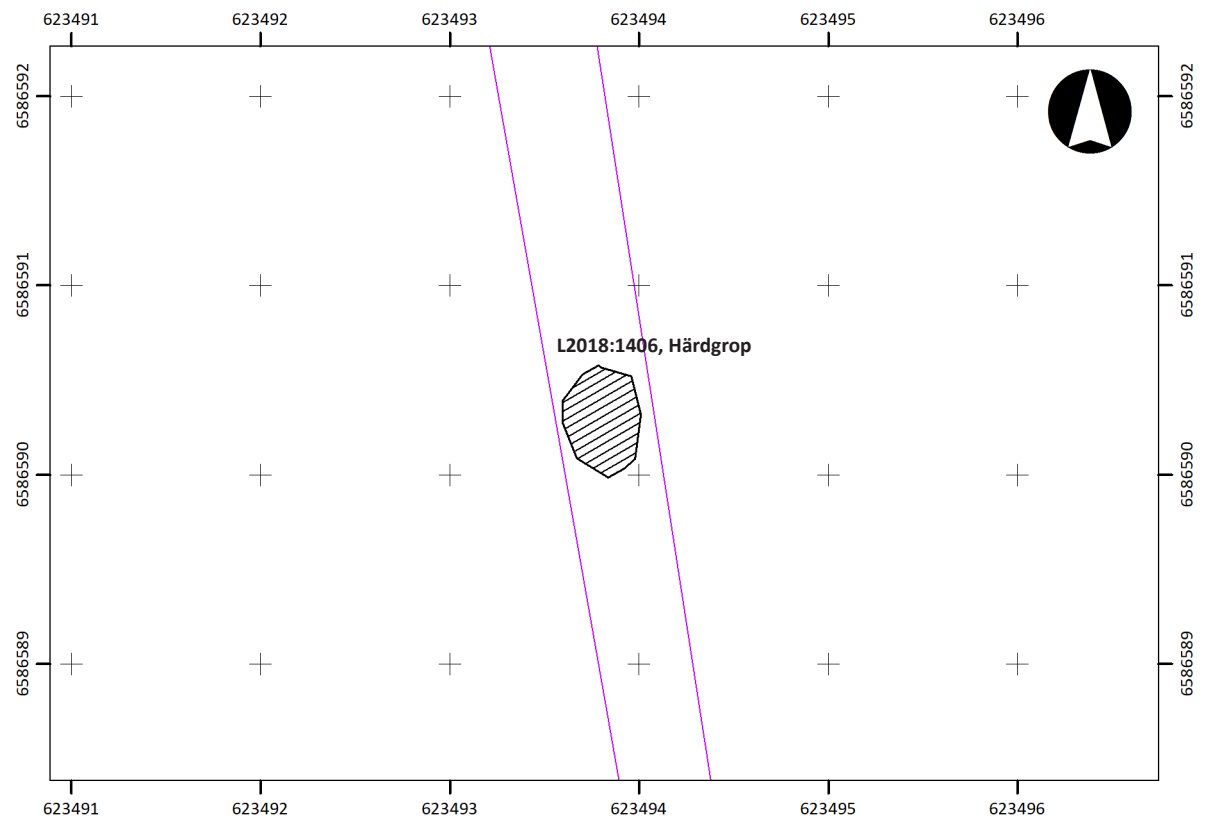
Undersökt och borttagen härd (L2018:1398) i schakt 1515 som grävdes i anslutning till fornlämning Överselö 110:1. Skala 1:40.

Undersökt och borttaget stolphål (L2018:1398) i schakt 1515 som grävdes i anslutning till fornlämning Överselö 110:1. Skala 1:40.

Undersökt och borttagen anläggning (L2018:1403) i schakt 1545 som grävdes i anslutning till fornlämning Överselö 110:1. Skala 1:40.

Undersökt och borttagen anläggning (L2018:1406) i schakt 1318 som grävdes i anslutning till fornlämning Överselö 110:1. Skala 1:40.

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 19060

**Vedartsanalyser på material från Södermanland,
Överselö 110:1/L1983:8734**

Adress:
Kattås
670 20 GLAVA

Telefon:
070 34 00 645
E-post: vedlab@telia.com

Bankgiro:
5713-0460
www.vedlab.se

Organisationsnr:
650613-6255

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 19060

2019-08-16

Vedartsanalyser på material från Södermanland, Överselö 110:1/L1983:8734

Uppdragsgivare: Ingeborg Svensson/Sörmlands Arkeologi AB

Arbetet omfattar ett kolprov från en undersökning av en härdrest funnen vid schaktövervakning i Strängnäs. Provet innehåller kol från al. Det kommer att ge en tillförlitlig datering utan hög egneålder.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
L2018:1403	1	Härd	2,4g	1,1g 13 bitar	Al 13 bitar	Al 120mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 070 34 00 645
E-post: vedlab@telia.com
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Al Gråal Klibbal	<i>Alnus sp.</i> <i>Alnus incana</i> <i>Alnus</i> <i>glutinosa</i>	120 år	Klibbalen är starkt knuten till vattendrag. Gråalen är mer anpassningsbar	Motståndskraftigt mot fukt. Brinner lugnt och ger mycket glöd.	Klibbalen kom söderifrån ca 5000 f.Kr. Gråalen vandrar in norrifrån ett par tusen år senare

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsén, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomy 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färska vedprover.

Bilaga 6. ^{14}C analys

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 31 24

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2019-10-04

Ingeborg Svensson
Sörmlands Arkeologi AB
c/o Lars Norberg
Tideliugatan 37, 3 tr
118 69 STOCKHOLM

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Strängnäs kommun, Överslö socken, Södermanlands län. (p 2413)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}_{\text{‰}}$ V-PDB	^{14}C age BP
Ua-63161	L2018:1403 , 14C prov nr:1	-27,3	1 837 $\pm$ 27

Med vänlig hälsning

Karl Håkansson / Lars Beckel

